

Психологічний портрет як ключ до розуміння образу героя (за романом В. Винниченка "Записки Курпатого Мефістофеля")

Ірина Небеленчук,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методики середньої освіти
Кіровоградського ОІППО імені Василя Сухомлинського

У статті розкривається образ головного героя через сприймання його та ставлення до нього інших героїв твору, значення та вплив простору на емоційно-психологічний стан героя, зосереджується увага на символічному значенні прізвиська, психологічному портреті як засобах до розуміння образу героя.

Ключові слова: психологізм, психологічний роман, психологічний портрет, прийом "точка зору".

Помітною постаттю в українській літературі є письменник, громадський і політичний діяч, наш земляк В. Винниченко — особистість неординарна і фатальна. Небувалий злет творчості у першій чверті ХХ ст., а згодом півстолітнє забуття — такі наслідки літературної фатальності. У 70-ті роки вчений Г. Костюк привернув увагу насамперед діаспори, а потім і громадськості до постаті та надбань письменника. Повернення творчої спадщини В. Винниченка читачам відбулося завдяки дослідженням науковців діаспори М. Мольнара, С. Погорілого, Л. Онишкевич, В. Ревуцького, натомість як на батьківщині письменника лише робилися такі спроби намаганнями О. Гончара та І. Дзюби. Відтоді творчість В. Винниченка "засвітила на небосхилі світової культури українську зірку" [5, 7].

Початок ХХ ст. ставить запитання: "Хто такий Винниченко?". Відповідь на це дає М. Коцюбинський: "Кого у нас читають? Винниченка. Про кого скрізь ідуть розмови, як тільки річ торкається літератури? Про Винниченка. Кого купують? Знов Винниченка". Після виходу першої збірки оповідань "Краса і сила" (1906) І. Франко зазначав: "Серед млявої тонко аристократичної та малосилої або ординарно шанобливої та безталанної генерації сучасних українських письменників виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками..., як срібло, що не має меж... своїй пластичній творчості" [7, 139]. Леся Українка вважала, що письменник уже першими своїми творами підніс українську літературу до рівня західноєвро-

пейської. Звідси — увага до творчості письменника. І як наслідок — В. Винниченко залишався однією з центральних постатей в українському літературному житті. Сім романів, двадцять шість п'єс, понад п'ятдесят оповідань — такий добробок письменника.

Після публікації в 1902 році першого оповідання В. Винниченка "Сила і краса" (така назва була спочатку, згодом В. Винниченко змінив її на "Краса і сила") відбулося становлення письменника завдяки Є. Чикаленку, який збагнув ваговитість оповідання ще до його опублікування. Проте на той час, окрім Є. Чикаленка, як зазначає Г. Костюк, "майже ніхто не схопив, не відчув і не підкреслив того, що саме це оповідання зіграє в новітній історії української літератури роллю межового каменя, межового стовпа між двома літературними епохами" [6, 385].

Творчість В. Винниченка є предметом дослідження науковців, викладачів Кіровоградського педагогічного університету, що носить ім'я видатного земляка, — Г. Ключека, В. Марка, С. Михиди, Л. Куценка, О. Семенюка, Л. Ожогон, В. Білоуса, В. Дмитрука, О. Житкова та інших.

Мета статті: схарактеризувати образ головного героя роману В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля" через призму його стосунків з іншими героями твору, ставлення до дітей, самого себе; розкрити його внутрішній світ, показати значущість образу засобу створення психологічного портрета, а також вплив простору на психологічний стан Михайлюка.

Після виходу роману "Записки Кирпатого Мефістофеля" відгуки критики були неординарні. Зокрема С. Єфремов відзначав "дужий талант" письменника та стверджував, що "Винниченко стає вже над своїми героями, придивляється до них збоку як стороння людина і обсерватор, і замість моралізувати, як робив раніше, пише сатиру" [3, 577]. Роман В. Винниченка називали "кращим із усіх Винниченкових творів" (О. Дорошевич), "концентрацією усіх достоїнств і недоліків" (В. Юринець), "видатним твором" (Ф. Неуважний).

Зупинимося на розгляді роману "Записки Кирпатого Мефістофеля". Головний герой — Яків Васильович Михайлюк, якого всі називають Мефістофелем і прозивають Кирпатим, як він сам каже, за його ніс. Однак з опису героя дізнаємося, що ніс у нього розширений на кінці, плескатий, качиний. Слово "записки" вказує на те, що розповідь являє собою зошит із певними записами або твір у формі спогадів чи мемуарів, що ведуться від імені головного героя. Мефістофель — ім'я відоме в літературі, означає дух заперечення, відтак належить до злих духів, що віщує щось недобре, неприємне, те, що відштовхує, лихе, лиховісне. Слово "кирпатий" має символічне значення й означає *зверхній, дріб'язковий, мізерний*.

Покажемо поєднання протилежних якостей в образі головного героя Якова Васильовича Михайлюка та як вони співвідносяться з його прізвиськом Кирпатий Мефістофель.

Таблиця 1
Яків Васильович Михайлюк

— талановитий адвокат; — чудовий промовець; — знавець психології; — тонкий психолог: помічає найдрібніші деталі, за порухом чи жестом уміє здогадатися про настрій людей, про те, що вони скажуть чи зроблять	— любить відчувати перевагу над людьми; — любить заганяти людей у глухий кут; — любить підкреслювати недоліки людей; — любить потішатися над матеріальним становищем людей; чим убогіша людина, тим більшу насолоду з її становища отримує
--	---

Із таблиці видно, як розкривається прізвисько "кирпатий". У творі читаємо: "Мені приємно заманути чоловіка на саму гору і зіпхнути його вниз. І той момент, коли в очах, поширених надією й захватом, блискає жаж — є найкращий. Приємно, коли увага застигає й ти обережно, м'яко повертаєш його в той бік, який потрібний. А він усміхається й гадає, що сам іде, "сам іде"! От за це ще можна багато дати: коли ти так запанував над ним, що він уже й не помічає того" [1, 201]. "Дух зла" розкривається у дрібних паскудствах, що їх чинить Михайлюк.

Роман має кілька сюжетних ліній, що пов'язані з образами жінок, з якими перетинається життєвий шлях Михайлюка. Ці образи можна розглянути за допомогою рис. 1.

Соня	Клавдія Петрівна	Ганна Пилипівна Забережна
Колишній товариш по революційній боротьбі. Разом друкували прокламації. Нині дружина Дмитра Сосницького, має двох дітей: Андрійко (7 років), Василько	Одинока жінка, яка має сина Костю. Завжди одягнена в чорне довге пальто, чорний капелюх, з якого спадає сіра густа вуаль, закривши майже всю спину. Завжди ходить у пенсне. Живе в маленькій вогкій кімнатці, що завішана різними ганчірками, на столику — різні цяцьки	Співачка з серйозним обличчям і розумними лагідними очима. Проживає зі старшою сестрою та її чоловіком і двома їхніми дітьми: Михайликом і Степанком

Рис. 1. Жіночі образи роману

Із колишнім товаришем по революційній боротьбі Сонею Яків Михайлюк втратив зв'язок після того, як вона вийшла заміж за Дмитра Сосницького. Припустивши, що син Соні — Андрійко — його син, Михайлюк починає втручатися в життя сім'ї Сосницьких. Михайлюк-Мефістофель зваблює Клавдію Петрівну, не кохаючи її. Дізнавшись, що та чекає дитину, Михайлюк умовляє її позбутися дитини й полишає жінку. Та коли Клавдія народила і Михайлюк дізнається про це, він приймає рішення сам позбавитися дитини. Ганну Пилипівну домагається своєю впертістю. Не в змозі позбутися дитини Клавдії, Михайлюк пориває з Ганною Пилипівною, закохавши її в себе.

Образ Михайлюка розкривається через діалоги з героями твору, внутрішні монологи, описи Києва. Усі чоловічі образи роману дотичні до образу Михайлика. Простежимо за їхньою мовою, поведінкою, ставленням один до одного. (Рис. 2.)

Рис. 2. Михайлюк і чоловічі образи

Дмитро Сосницький — колишній товариш-революціонер. Однак Михайлюк маніпулює ним, оскільки той винен значну суму грошей, яку програв у карти. Під впливом Мефістофеля Дмитро перетворюється на "непорядну людину". Михайлюк втручається в стосунки сім'ї Панаса Павловича Кривулі, радячи йому викрасти сина, щоб завдати психологічного удару дружині і примусити її дати дозвіл на розлучення.

Зневажливо ставиться Михайлюк до колишнього товариша по революційній боротьбі Нечипоренка. З огидою та внутрішньою злою насолодою він оглядає Нечипоренка, його одяг: "неохайний, обшарпаний піджачок", "вишивану сорочку з якоюсь стьождкою", "руді халяви чобіт". Знаючи про тяжке матеріальне становище колишнього товариша, про те, що він безробітний, Михайлюк пропонує йому брудну справу — виступити в якості псевдосвідка в судовому процесі, де сам він виступатиме як адвокат. Після того, як Нечипоренко відмовився, Михайлюка ще більше обурює "оця настовбурченість чесності". А Соня зазначає: "Ти з усього смієшся і удаєш з себе розчарованого, але робиш це для того, щоби замазати свою бездушність і моральну порожність".

У ході роботи над романом важливо звернути увагу на прийом "точка зору", запропонований дослідником Б. Успенським, простежити ставлення кожного героя до Михайлюка.

Таблиця 2

Ставлення героїв до Михайлюка

Соня	Нечипоренко	Сосницький	Біла Шапочка	Яків Васильович (про себе)
— Ти погано впливаєш на всіх нас. Дмитро при тобі розпускається, знервується. Андрійко став неслухняним, вередливим; — ти — людина глибоко ненормальна, негарна й жорстока; — ти хитрий і вмієш ховати себе; — у тебе нема нічого не те що святого, а навіть дорогого, цінного в житті; — побувши з тобою, почуваш себе порожнім і зайвим; — ти з усього смієшся; — ти удаєш розчарованого, щоб замазати свою бездушність і моральну порожність; — ти жорстокий і... багато іншого, ще гіршого	— Мерзотник; — паскудник; — жорстокий і цинічний; — байдужий	— Ти — розумний красунь; — ти — знаменитий оратор, тонкий адвокат, психолог; — тебе ж жінки он як люблять	— Я не поважаю вас; — ви насилуєте моє почуття жалості проти моєї волі; — ніякої амбіції; — неввічливий; — яка різниця між якимсь грабіжником, шахраєм і адвокатом, який старається виграти справу на шкоду тому, кого обшахраєно? — нахабний; — безсоромний	— Упертий, витривалий; — терплячий; — старий прекрасний гуляка; — здатний на геройські вчинки; — не додержую слова; — ні в чому я не можу дійти до кінця; — здатний на негарні й безглузді вчинки; — мікроб ; — хижак : "думаю про справи, клієнтів, гонорари. Вираховую, скільки зароблю"; — шантажист і мерзотник ; — паскуда ; — нікчемний, недороблений

Із таблиці бачимо суперечливе ставлення до героя. Негативних характеристик значно більше. Простеживши життєвий шлях Михайлика, можемо зазначити, що він займався революційною боротьбою, був одним із активних учасників таємного революційного угруповання, сприяв розповсюдженню листівок. Відданої справи людини годі було й знайти. Автору важливо подати не опис зовнішності, а створити психологічний портрет-характеристику. З висловлювань героїв створюється цілісне уявлення про Михайлюка як революціонера, чоловіка, адвоката, людину. Однак можемо спостерігати, як він із людини перетворюється на хробака.

У сюжеті твору виразним є образ Києва. Київ — це не просто місто, в якому жив Яків Васильович, коли був звичайним студентом, а потім революціонером, де працює й проживає нині. Це діючий персонаж роману, який відо-

бражає стан, настрій і переживання Михайлюка. Коли у нього чудовий настрій, то Київ бачимо сонячним, квітучим, з різними пахощами і звуками весни чи літа. Якщо героя тривожать сумніви, то відповідно Київ зображується запиленним і брудним. Київ — це бульвари, вулиці, собори, гірки, узвози тощо. Кожна частина міста відображає всі зміни настрою Михайлюка і тим самим ще більше підкреслює його суперечливий характер.

Образ Києва розкривається через два просторові блоки:

— **Київ зовнішній** — вулиці й вулички, бульвари, площі біля соборів, схил Дніпра, з якого відкривається панорама міста, Володимирська гірка, з якої видно Поділ і Слобідку;

— **Київ внутрішній** — кімнатки, помешкання різних героїв.

Цей простір постійно змінюється й переходить один в інший. Михайлюк постійно перебуває між Києвом зовнішнім і внутрішнім, а також переходить з одного простору в інший. Покажемо простір Києва за допомогою рис. 3.

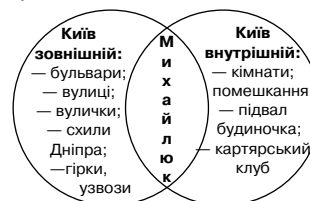

Рис. 3. Простір Києва

Простір міста є не просто зображенням відкритого чи закритого простору. Він впливає на настрій і стан головного героя. Перебуваючи на вулиці, Михайлюк відчуває задуху, запаморочення. Особливо це помітним стає після того, як він звабив Клавдію Петрівну. Йому постійне тисне в грудях, і тому Михайлюк намагається якнайшвидше дібратися додому. Гукаючи візника, сварить його, що той не квапиться. Ідучи, знову кричить на візника, що той повільно їде. Приїхавши додому, сідає у фотель (глибоке високе крісло). Це показова деталь стану Михайлюка — намагання заховатися від навколишнього світу і насамперед від себе, зануритися, заглибитися. До зустрічі з Клавдією Петрівною він любив прогулюватися бульваром не поспішаючи, бувати у тих місцях, де гуляв юнаком, сидіти на схилах Дніпра. Та після історії з Клавдією

він відчуває слабкість, запаморочення. Стіни будинків ніби тиснуть на нього. Він хоче сісти на лаву і відразу схоплюється, помічаючи її запиленість, хоче обпертися об стіну будинку, шукаючи опору, і відразу відходить. Простір міста стискає героя у кільце. Відтак герой намагається якнайшвидше дібратися до свого помешкання. Однак і в ньому не знаходить місця та спокою — відчуває ще більший розпач, нестерпний головний біль, погіршення стану. Та коли Михайлюк згадує підвал маленького будиночка, де друкувалися прокламації, то не відчуває задухи, а якесь приємне стискання в грудях, на відміну від того, яке здавлювало, не дало дихати і від якого він відчував задуху та запаморочення. Простір підвалу розширюється завдяки тому, що юні революціонери були завжди привітні один до одного, чітко знали свої обов'язки, робили одну й ту ж справу й отримували від того задоволення. Із твору читачі дізнаються, що Михайлюк працює в адвокатській конторі. Однак в романі не показано його перебування в конторі, інколи говориться, що він повертається із суду. Це свідчить про те, що Якову Васильовичу нудно займатися справами, оскільки всі його думки зайняті тим, як заробити на клієнтах.

Невід'ємною частиною Києва є Софійський собор. Роман починається з того, що *"чути — як дзвонять у Софійському соборі великопосним, задумливим дзвоном. Там, у соборі, тих "тріскотять свічки", пахнуть вільгістю стін, під банею високо вгорі лунає монотонний голос дячка"*. Отже, дзвін сповіщає про те, що скінчився Великий піст. Причому цей дзвін лунає не з будь-якого собору, а саме із Софійського, який розташований на великій площі. І саме в цей час, порушуючи святість і величність соборного великопосного передзвону, в картярському клубі вже другу добу грає в карти Михайлюк зі своїми приятелями. Гра супроводжується *завісою тютюнового диму*, в якій вже не можна нічого розібрати. *Картярський клуб* вказує на нищівність, спустошення душі Михайлюка, втрату ним естетичних цінностей. *Тютюновий дим* — деталь, що вказує на затуманення, запаморочення, намагання відсторонитися від людей. Для нього неважливо, хто з ним грає. Головне — сума грошей у вигляді ставки, яку він має виграти. Щоразу ставки збільшуються. І щоразу Михайлюк з іще більшою насолодою відчуває свою перевагу над людьми. Відтак можемо порівняти собор із картярським клубом. **Собор** — святість, величність, віра, чистота, любов. Великописний дзвін — явище надзвичайне, таємне, відбувається один раз на рік. **Картярський клуб** — гріховність, нищівність, зневага (в житті, стосунках із людьми, почуттях — для Михайлюка), бруднота (вулиць, думок, дій, усього життя), зневага і ненависть до людей. І як наслідок — відображення життя: буденного, а відтак сірого, безбарвного, з нечіткими обрисами предметів, що їх розмиває *тютюнова завіса*. Покажемо простір міста і його вплив на психологічний стан Михайлюка за допомогою рис. 4. (Див. обкл. 3)

З рис. 4 бачимо, що вулиці, бульвари, вулички доволі брудні, що також є символічним. Михайлюк *"брудно"* поводить із своїми клієнтами, намагаючись якомога більше заробити грошей, до того ж не завжди чесним шляхом, *"брудно"* обходить із своїми приятелями в картярському клубі, із жінками, яких зустрічає на своєму шляху, і взагалі з людьми, які, як він вважає, не гідні його, — не мають грошей, убогі, мешкають у тісних квартирах тощо. Відтак можемо зробити висновок, що і душа Михайлюка *"забруднилася"* від постійних думок про гроші, через зневажливе ставлення до людей, знаходження лише недоліків у

них, відчуття переваги над іншими, втішання над убогим виглядом людей, насолоди з її скрутного матеріального становища. Оскільки Михайлюк людина доволі розумна, він знаходить пояснення своїм діям і психологічному стану. Однак від цього йому стає ще гірше, він відчуває тугу, нудьгу, сум, біль, огиду, печаль. Подано асоціативний куц, що ілюструє психологічний стан головного героя. (Рис. 5.) (Див. обкл. 3)

Проаналізувавши образ Михайлюка, можемо поставити запитання: "Хто ж він насправді — Яків Васильович Михайлюк — лукавий, підступний, спокусливий дух зла; самотня, одинока, стражденна душа чи зубожілий обиватель?". Відповіді на це запитання допоможе ще одна позиція — авторська. Вона доволі тонка й невидима. Розповідь ведеться від імені головного героя. Дізнаємося про нього з розмови з іншими героями. Авторське ставлення спостерігається через сприймання Михайлюка Нечипоренком, причому не того, який є зараз, а того, який був вісім років тому. Отже, перед нами постає товариш Антон — підпільна кличка Михайлюка, який друкував прокламації й розповсюджував їх серед студентів, ховаючи під полами шинелі; революціонера, який сам пройшов через арешт і катівні. Звільнившись із в'язниці, найбільше радів поверненню товаришів із заслання, найгучніше кричав на березі Дніпра, всіх обіймав і цілував. І тоді він був іншим Яшею, про якого дізнаємося, що він був *"самий чесний, самий порядний, самий, самий... самий палкий і відданий"* (Нечипоренко). І тоді, коли йдеться про того колишнього Яшу, знову автор зображує Київ. **Кадетський гай, Андріївська церква, Володимирська гірка й Володимирський собор** — це ті місця, де найчастіше бував Яша за часів студентства. І все частіше автор проводить свого героя мимо того будиночка, де друкувалися прокламації. Яків Васильович, проходячи повз нього, уповільнює крок, виразно бачить той підвальчик, де вони подовгу сиділи і друкували прокламації, відчуває запах фарби, і його проймає відчуття, що та фарба знаходиться на його руках.

Існує іще один Яша, той, який любив слухати мамині казки. Дорослий Яків усе частіше згадує пору свого дитинства, коли засинав лише під мамині казки. Найулюбленишим святом дитинства були Зелені Свята, *"коли долівки послані гостро-запашною, трохи прив'ялою травою, а на покуті стоять зелені віти, затуляючи божницю й запалені лампадки"*. Той хлопчик Яша існує в іншому образі — дядька Яші, якого не-ймовірно люблять діти. Яків Васильович підкреслює: *"Діти — моя симпатія"*.

Один із дитячих образів — Андрійко, син Соні. Після відвідин Сосницьких Андрійко вразив Якова Васильовича своїм розумом, допитливістю. Михайлюк робить висновок, що Андрійко схожий на Сою своїми сірими очима, а носом, підборіддям... на нього. Він не може заспокоїтися і починає розуміти, чому Сою так швидко вийшла заміж за Сосницького. Михайлюк запитує про це Сою. Та вона не дає прямої відповіді на його запитання. Михайлюк прив'язується до Андрійка, а хлопчик до нього. І вже не залишається ніяких сумнівів: *"Я знав, що Андрійко — мій син, частина моєї істоти, яка віддалилась від мене і росте окремо. Це було найголовніше для мене"*. Безсонними ночами Михайлюк все частіше думає про Андрійка: *"Андрійку! Хлопчику мій, де ти? Чи ти це спиш там, на Базарній, з ніжно загостреним підборіддям, яке так зворушливо червоніє від морозу?"* Він ніжно цілує Андрійка, коли той спить.

Знайомство з Клавдією відбулося після того, як Михайлюк врятував її сина Костю, вирвавши його з-під коліс трамвая.

Михайлюк обурюється, коли дізнається, що чоловік Клавдії, який написав підручник, видав його значним тиражем і відтоді став багатим, присилає дружині всього сто карбованців на проживання, незважаючи на те, що його син Костя часто хворіє, росте слабким і кволим. Перебуваючи в Криму з Клавдією, спостерігає за грою трьох дітей: чотирирічного Вані й трирічних Віри й Крошки — **щebetання голівок**, отримує насолоду від того щebetання. Усе частіше Яків Васильович блукає поблизу дитячих майданчиків, заглядає у вікна будівель, зупиняється біля підвалу, в якому живе кравець з дружиною й трьома дітьми. Милується, як хлопчачи влаштували бунт: старший стукнув ложкою по голові меншого. Батько помирих хлопчиків. А на руках тримає ще дитину, про яку Михайлюк говорить: "найменше", "маленьке", "найменшеньке".

Ставлення до дітей дає можливість читачам побачити в Михайлюкові чуйну, ніжну, люблячу натуру, проникнути в найпотаємніші глибини його душі. Однак сам Михайлюк ховає свої почуття, не дає їм виходу, не робить ніяких спроб, щоб стати кращим. Усе змішується в його голові. Він відчуває тремтіння в ногах, запаморочення в голові, як щось підступає до горла, щось таке, що не дає дихати. І знову сповнюється думками: **"Мої думки снуються біля Соні, Андрійка, Сосяницького. Я вже не пробую сміятись, одрікатись, бунтувати. Я тільки дивуюсь гірко та покійрно: як могло все це статись, через що, навіщо? Хіба в мене не могла бути така юрба голівок?"** Найбільше думає про Соню. **"Мила Соня, бажана, серце, Сонічка, я був закоханий у неї,"** — вперше зізнається Михайлюк. Свій світ для нього — це його дитинство і юність, період студентства й революційної боротьби. Коли Яків Васильович думає про втрачені роки, дітей, які могли б бути і в нього, йому хочеться загорнутися в щось тепле, якнайшвидше повернутися додому, лягти на канапі.

Характеризуючи образ Михайлюка, варто звертати увагу на деталі. Значущими серед них є такі:

- весь час ходить у довгому пальті, застігнутому на всі гудзики, навіть і тоді, коли доволі тепло;
- комір пальта завжди піднятий;
- на голові носить високий циліндр;
- високо підбирає плечі;
- глибоко втягує голову в плечі;

Ирина Небеленчук. Психологический портрет как ключ к пониманию образа героя (по роману В. Винниченко "Записки Курносого Мефистофеля")

В статье раскрывается образ главного героя через восприятие его и отношение к нему других героев произведения, значение и влияние пространства на эмоционально-психологическое состояние героя, сосредотачивается внимание на символическом значении прозвища, психологическом портрете как способа понимания образа героя.

Ключевые слова: психологизм, психологический роман, психологический портрет, прием "точка зрения".

Irina Nebelenchuk. Psychological portrait as a key to understanding the hero's image (after the V. Vynnychenko's novel "The notes of Turned-up Mephistophel")

In the article the image of the main hero is revealed through the perception of him and attitude to him the other heroes of the work, the importance and the influence of the space on the emotional a psychological state of the hero. The attention is concentrated on the symbolic meaning of the nick name, on the psychological portrait as means to the understanding of the hero's image.

The key words: psychologism, psychological novel, psychological portrait, the method "the point of view".

- завжди тримає руки в кишенях;
- коли ходить, то частіше дивиться в землю;
- коли спить — накривається ковдрою з головою і згортається бубликом;
- доволі часто палить, створюючи навколо себе димову завісу.

Усі деталі вказують на намагання героя відсторонитися від усіх, заховатися, забути. Тому такою відчутною стає його самотність. Колишнього Яші не буде. Це розуміє й сам Михайлюк, а тому шкодує за втраченим, гостріше відчуває свою непотрібність і недосконалість, даючи собі характеристику: **мікроб, мерзотник, паскуда, нікчемний, недороблений**. Відтак перед нами, з одного боку, зневірений у житті і людях інтелігент, а з іншого — дріб'язковий обиватель із егоїстичною натурою.

Під час розгляду роману варто застосувати елементи компаративного аналізу, порівнявши його з твором К. Гамсуна "Пан", а також із творами М. Метерлінка, А. Чехова, Г. Ібсена, Г. Гауптмана.

В основу роману В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля" покладена "філософія життя" Ф. Ніцше й інтуїтивізм А. Бергсона. У романі чітко простежуються філософські погляди на шлюб, сім'ю, жінку, стосунки з людьми, що може стати предметом подальших наукових розвідок. Також предметом досліджень можуть бути психологічний аналіз внутрішніх монологів героя, діалогів, як основного засобу розкриття характерів героїв, замальовки Києва — як засіб розкриття внутрішнього світу героя тощо.

Література

1. Винниченко В. К. Вибрані твори: Оповідання. Повість. Романи / Передм. Л. С. Дем'янівської. — К.: Грамота, 2005. — 928 с.
2. Винниченко В. Вибрані твори / Передм. А. Гуляка. — К.: Сакцент Плюс, 2005. — 256 с.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. — К., 1995. — С. 577.
4. Жулинський М. Володимир Винниченко // Історія української літератури ХХ ст. Кн. перша. — К., 1998. — С. 253.
5. Михида Сергій. Слідами його експериментів: Змістові доміанти та поетика конфлікту в драматургії Володимира Винниченка. — Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2002. — 192 с.
6. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. В 3-х кн. / Упоряд. В. Яременко, Є. Федоренко. — Кн. 1. — К.: Рось, 1991. — 704 с.
7. Франко І. Новини нашої літератури: Володимир Винниченко. Краса і сила (зб. оповідань) // ЛНВ, 1907. — Кн. 4. — С. 139.